

"ואלה המשפטים" סיפור נפלא על סיעתא דשמיא

מעשה בתלמיד חכם שלצורך ענין חשוב התייעץ עם עורך דין מארה"ב. העו"ד דיבר ודיבר אך למעשה ללא הועיל. לאחר זמן קיבל מכתב ממשרדו של אותו עו"ד על תשלום שכר טירחה בסך ארבעת אלפים דולר! הוא נדהם מגובה הסכום, ומה עוד שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו ולא היה לו מנין לשלם. **לאחר זמן** הוזמן לחתונת אחד מידידיו בארה"ב. שלחו לו כרטיס טיסה, וסוכם שתמתין לו מכונית מכובדת בשדה התעופה. כשיצא מבית הנתיבות ראה מכונית ממתנה, נכנס לתוכה. והנה נכנס בעל הרכב - כושי נחמד למראה... נבהל ולא ידע מה יעשה. **בעל הרכב** הסתכל עליו פעם אחת, פעם שניה, הוא לא הבין מה עושה רב יהודי ברכבו... ואז אמר: "שלום ראביי, אתה אורח שלי!" אותו ת"ח, כשהבין את טעותו, ביקש לרדת. אך בעל הרכב סירב - "בשום אופן, אתה האורח שלי."
"**אבל אני** צריך לנסוע ליליאמסבורג, זה בוודאי לא בכיוון שלך". בעל הרכב התעקש ואמר: "אני אקח אותך לשם".
התחילו לדבר, התברר שהכושי הזה הינו זמר מפורסם, נערץ אצל הגויים. אמר שהוא מתעניין בדתות, ושאל מה זו יהדות? כיון שאסור ללמד תורה למי שאינו יהודי, החל להסביר לו שיש בורא לעולם ויש השגחה, והמשיכו לדבר בעניני אמונה.
בסוף הנסיעה, לאות ידידות הוציא הזמר סיגר יוקרתי בשווי מאה דולר, חתם עליו את שמו, ונפרדו לשלום, כשאותו זמר אומר: "תמיד ידעתי שהיהדות היא הדת האמיתית!"
בהמשך שהותו בארה"ב נפגש הת"ח עם העו"ד לדון עמו על הסדר פריעת חובו, בין השאר סיפר את שארע עמו. הסיגר היה שווה לאותו עו"ד הרבה יותר מהסכום שדרש... ("נר לשולחן שבת")

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". (פכ"א א) "חקיו ומשפטי ישראל, לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום". (תהילים קמ"ז)

בנקודת החיכוך שבין ההלכה וחוק המדינה

לפני כמאתיים שנה בקיסרות האוסטרו-הונגרית אירע ובאו מלשינים אצל שרי המדינה, שהיהודים מוכרים את החמץ בשטרות, בלי חותמו של "הקיסר ירום הודו".
באותם הימים השטרות היו חייבים להחתם בחותמו של הקיסר, תמורת תשלום "מס הסטמפלא", כך הוא היה נקרא בפי העם. בדומה למס הבולים שקיים גם היום, אלא שאת השטרות של מכירת החמץ היהודים לא החתימו כדרישת החוק.
כשבא הדבר לפני הקיסר פרנץ יוזף אמר: 'ידוע שאין זה שטר מסחרי, אלא זה ענין דתי גרידא, ולכן אין שטרות מכירת החמץ חייבים בחותמת'.
בעקבות הוראה זו של הקיסר, התעורר ספק בלב הגאון רבי ברוך פרנקל, בעל ה"ברוך טעם", שאם כן יוצא שמדינה דמלכותא השטר פסול, כלומר השטר פיקטיבי וחסר תוקף, והמכירה אינה מכירה! וכך הוא נהג למעשה.
החת"ס חלק על ה"ברוך טעם", ופסק שהשטר כשר. **וסברתו:** שהרי אם הגוי רוכש החמץ יבוא לבית הדין ויבקש לממש את השטר הוא יענה בחיוב. ואם הוא יפנה לבית המשפט, גם שם יוכל לאכוף את השטר. רק שיצטרך לשלם תחילה את דמי החותמת. ומדוע מלכתחילה לא מחתימים את השטר? כיון שהקיסר בחסדו וביושרו נתן פטור מיוחד שלא צריך להחתימו, מפני שאין כוונת הקונה לדרך תגרים, אלא להפקיע מאיסור החמץ.

(שו"ת חת"ס ח"א ק"ג - ואחתום בברכה... שבת תקצ"ה לפ"ק.)

בעקבות מה שכתבנו בשבוע שעבר אודות שעוני הזהב...
במוצאי שבת שעבר הגיע טלפון מעניין למשרדי "קופת העיר - בני ברק" - 'שעון זהב כך וכך, שנמצא בתיבה שלכם ברחוב פלוני אינו תרומה!'
זה הסיפור: מעשה באשה שהלכה בשבת ברחוב וגילתה שהיא עונדת את שעון הזהב שלה. כיון שהם מחמירים שלא לטלטל גם שעון זהב [מחלוקת בדעת מרן החזו"א, ואכמ"ל]. נעמדה, והחביאה את השעון בתחת אוטובוס. חזרה הביתה וסיפרה לבעלה את שארע - כיון שאלף דולר אינם באים בקלות... הלך לראות אולי יש רעיון טוב יותר. כשראה את קופות הצדקה הרבות המותקנות על התחנה... נצנץ בו רעיון נפלא, שילשל את השעון בתיבת "קופת העיר" - טלטול מכרמלית למקום פטור...
אנשי "קופת העיר" הוציאו את שעון הזהב והחזירו לה.
כסיפור אחד הגבאים את שארע, לאחד מגדולי הרבנים, העירו: 'ומי אמר שהיה מותר לכם גבאי הצדקה לתת להם את השעון, גם אם נתנו סימונים, אולי הם תרמו אותו ועתה הם מתחרטים...'

שנים אחר כך אירעה התנגשות נוספת בין ההלכה לחוק

לפי החוק דאז רק שטרות שהיו כתובים בגרמנית היו תקפים. אם כך לכאורה שטר מכירת חמץ הנכתב בלשון הקודש נוגד את חוקי המדינה, נשאלה איפוא השאלה האם יש לשטר מכירת החמץ תוקף?
השיב ה"דברי חיים": בוודאי שגם השטר וגם המכירה הזו אינם על פי החוק, ואין להם כל ערך בערכאות, שהרי מכירה שנועדה רק להפקיע איסור אינה מכירה כלל, ולכן גם השטר אינו צריך 'חותמת'. ואם כן מה היא מכירתנו אם אינה מועילה בדיניהם? בהכרח קיומו של שטר מכירת חמץ, נקבע לפי דין תורה ולא לפי דיניהם. (שו"ת "דברי חיים" או"ח ח"ב ל"ז - ועיי"ש דבריו אודות מ"ח ה"ברוך טעם")
הרי שיש כאן שתי דעות: החת"ס הקפיד על כשרות השטר גם עפ"י חוקי האומות. וה"דברי חיים" סבר שהעיקר שהשטר כשר בדיני ישראל, וגם אם הוא פסול בחוקי הגויים אין בכך כלום.
בסוגיה זו האריכו פוסקים רבים, אנו הבאנו רק את תמצית הדברים. (י"ג)

אמנם יש לומר, מצוי שתורמים תכשיטים ל"קופת העיר", אך כולם, ללא יוצא מן הכלל מגיעים כאשר מצורף אליהם פתק המספר אודות נסיבות תרומתם, ולא תכשיט לבדו כפי שהיה כאן, וזה סימן! **לומדי העלון מוזמנים לפלפל**. (נר לשולחן שבת)

"עזוב תעזוב עמו"

מעשה ביהודי בעל מקצוע, שהקב"ה חננו בידי זהב ומתוך הסיפור נראה שגם בלב זהב...

היה זה ביום חתונת בתו. נדייק, לא ביום אלא בשעה הסמוכה... הכלה כבר היתה באולם, לצילומים. והנה הטלפון מצלצל, על הקו מורה, מתקשרת מבית הספר לבנות ב"רמת אהרן" – דלת הכיתה שלנו ננעלה - אני מבקשת שתבוא לחלץ אותנו...!

אמר לה שהוא מצטער, אך אין באפשרותו לבוא, והסביר 'עומד אני לצאת לחתונת בתי'.

כשהניח את הטלפון אמר לבניו: "למה לא לעשות טובה לכן אדם, בואו נצא עכשיו, נעבור דרך בית הספר ונחלץ אותם..."

הגיע בבגדי שבת ועם כלי עבודה, ותוך דקותיים פתח את דלת הכיתה לשמחת כולם...

(נר לשולחן שבת" מפ"י בנו הר"ר א"ש)

היה זה בחתונה בניו יורק, בעלי השמחה חיפשו בין האורחים אחד שיכול להחזיר את מרן הגאון רבי משה פיינשטיין ואשתו לביתם בשכונת איסט סייד. אחד הבחורים התנדב למשימה. כשעברו על הגשר למנהטן ארע תקר בגלגל.

הבחור יצא, כשהסתכל השמימה ראה שעומד לרדת גשם, ביקש מרבי משה ואשתו שהם ימתינו ברכב עד שהוא יצליח להחליף את הגלגל.

הבחור נשכב מתחת לרכב והחל לתקנו, לפתע רואה הוא צל לידו, נבהל, הרים את ראשו והנה שר התורה רבי משה פיינשטיין עומד לידו. לימים סיפר הבחור: "אמרתי לרבי משה שישאר ברכב, זה יקח זמן ויורד גשם, ראש הישיבה עלול להתקרר".

אמר רבי משה: "אבל אני רוצה לעזור לך..." תמה הבחור: "במה ראש הישיבה יכול לעזור לי?!"

אמר רבי משה בנועם לבבו: "אני אהיה איתך, שלא תהיה לבד!"

(נר לשולחן שבת" מפ"י הר"ר ג"ל)

מעשה בידידי שבא בטרוניה לפני הגאון רבי חיים קניבסקי בטענה: 'אנשים לא נותנים לי לעשות עמהם חסד... אני בא לעזור למישהו לסחוב ספסל, הוא אומר 'אסור, אתה כהן'. אני בא לעזור לאחר, שוב אומרים: 'לא ולא', 'לא כדאי, אתה כהן...'

אמר רבי חיים: "הם צודקים!" "אבל אני רוצה לעזור" הקשה הנ"ל. השיבו רבי חיים: אתה צודק!

שאל הכהן: 'אם ככה מה עושים?... אמר רבי חיים: "כל דאלים גבר!" - העקשן ינצח!

(נר לשולחן שבת" מוה"ר ג"א"ס)

היה זה לפני שנים, בחור צעיר בדרכו ליומו הראשון בישיבת פוניבז' פגש בגאון רבי גרשון אדלשטיין. שאלו: "היכן ישיבת פוניבז'?" השיבו רבי גרשון: "אני הולך לשם".

שאל הבחור: "ומי אתה?" "אני עובד בישיבה..." השיבו והמשיך "אפשר לעזור לך עם התיקים?" נטל רבי גרשון תיק אחד.

למחר, לתדהמתו ראה הבחור והנה אותו יהודי מאתמול מוסר שיעור בישיבה...

(נר לשולחן שבת" מוה"ר ג"מ"ו)

מעשה באברך שבא לגור באחת הערים בפריפריה. נכנס השכן הג"ר תלמיד חכם מופלג לראות אם השכן החדש צריך עזרה. ראה שהוא מתקשה בהרכבת הארון. הביא כלי עבודה מהבית והחל עובד במרץ.

באמצע שאל "הנגר" את האברך: "אולי אתם יכולים לומר דבר תורה". האברך שחשב שלפניו אדם פשוט שאלו: "אתה קובע זמן ללמוד?" השיבו: "כן, אני משתדל..."

דף היומי אתה לומד?" "קצת, אנא תאמר דבר תורה". החל האברך לומר דבר אגדה שקל להבינו... "אפשר עוד?" וכך הם הרכיבו את הארון.

בשבת, האברך בא להתפלל ב"ישיבה גדולה". כשעבר לומר "שבת שלום" הרגיש שהוא עומד להתעלף, "הנגר" שלו עמד במזרח ובירך את העוברים בחיך רחב בברכת "שבת שלום"...

נב. נציין שאותו "נגר" אומר שיעור בעיון בישיבה הגדולה וגם מוסר שיעור חזק בדף היומי!

(נר לשולחן שבת")

עזוב...

מעשה בבחור ישיבה צעיר לימים, שראה את הגאון רבי זלמן רוטברג מעלה לביתו את ארגזי ספריו החדשים שהגיעו מבית הדפוס. ביקש לעזור לסחוב לו את הספרים רבי זלמן סירב. "מצוה כזו גדולה, אני רוצה לזכות בה!"

אמר הבחור: "אני רוצה לעזור לת"ח". השיב רבי זלמן בחיך: "גם אני רוצה לעזור לתלמיד חכם..."

(נר לשולחן שבת" מוה"ר ג"ש"ו)

סיפר הג"ר יצחק כהן רבה של שכונת שמואל הנביא: "בערב יום טוב אחרון של חג ביקרנו את רבינו רבי בן ציון אבא שאול, וראינו שצריך קצת עזרה בסידור הבית. שאלתי את הרבנית אם אפשר, אשלח לכם בחורה שתעזור. אמרה: "תבוא עליך ברכה".

נפרדתי מהרב וירדתי לאחד השכנים להתקשר לביתי, לשלוח את בנותי, ידעתי שאם הרב ישמע שהן הבנות שלי הוא לא יסכים. הן הגיעו מיד במונית.

כשנכנסו אמר להם הרב: "תגידו את האמת, האם אתן הבנות של חכם כהן?" השיבו בחיוב.

אמר רבי בן ציון: "בשום פנים ואופן!" ושלח אותן בחזרה על אף שהיו צריכים עזרה, ובנות דרכן לעזור, אעפ"כ הרב היה זהיר מאד, היה לו עיקרון ולא שינהו בשום זמן".

(תפארת ציון")

ואת מי באמת צריך לעזוב? ...

מעשה באחד שהיה כפוי טובה, ולא החזיר טובה למי שעזר לו. כיון שנודע מזה לאדמו"ר מקלויזנבורג אמר - שהיה נכון שיפסיקו לעזור לו, כדברי הגמ': "לאו כלבא אנא דמיתנהינא מינך ולא מיתנהינא מינאי". וכפי שכתב המהר"ל שאסור לעשות טובה לאיש שאינו מכיר בטובה. (נדרים כד., גור אריה בראשית ב' ה', צאנו שי"ז)

חידוש נפלא

"וכי יכה איש את עבדו ... בשבט." (כ"א כ')

אונקלוס תרגם בשבט בשולטן. ויש להבין מה כוונתו?

הרמב"ם כתב: "יראה לי שהמכה את עבדו בסכין וסייף או באבן ואגרוף וכיוצא בהן ואמדהו למיתה ומת אינו בדין יום או יומיים, אלא אפילו מת לאחר שנה נהרג עליו, לכך נאמר 'בשבט', שלא נתנה לו תורה רשות להכותו אלא בשבט ומקל ורצועה וכיוצא בהן ולא הכאת רציחה".

(הל' רוצח ב' י"ד)

רבים נתקשו בדברי הרמב"ם, מנין לו חידוש זה?

כתב מעשה רקח: "רבינו נמשך אחר התרגום שנתרגם בשבט בשלטן, כלומר דרך אדנות ופטרון, שהוא בשבט, מקל ורצועה ולא בסייף, אבן ואגרוף, שהוא דרך נקמה!" (שם, יש"כ לה"ר ג', ועיין "אור שמח", הרוצה להחכים עיין ב"לא יסור שבט מיהודה", "הושך שבטו", "כי תכנו בשבט" ועוד!)

כתב הגאון רבי משה נחמיה כהנוב:

"לגודל אהבת יונתן שאני קורא בו מדי שבת ושבת, וכמעט בכל פרשה מצאתי דברים מוקשים. ועלה בדעתי להציע תמיהות בדברי התרגום יונתן לפני גדולי ישראל, אולי בגודל תבונתם ימצאו מקום ליישב דבריו. ואתחיל בפרשת משפטים - שהיא התחלת עיקרי דיני התורה הקדושה: לגבי יציאת אמה עבריה כתב: 'לא תיפק במפקת עבדיא ... בשנין דשמיטתא ובסימניא'."

(פכ"א ז' ועיין ערכין יח: ומכילתא משפטים א')

ותמוה, שזה נגד המקובל בחז"ל שעובד גם בשביעית, וגם פשט המקרא שיעבוד שש שנים שלימות, כולל שמיטה. ואם נאמר שהוא טעות סופר ויש לכתוב שביעתא, לשונו אינו מסתדר.

בפסוק ל"ד (פכ"א) כתב 'המת יהיה לו' כפשוטו, ובפסוק ל"ו מתרגם: 'ונבילתא ומושכא יהי דיליה', ולמה שינה בדבריו, הלא בשניהם הדין שווה, ומדוע לא פירש שהנבלה שייכת לניזק.

ובפסוק י"ט (פכ"ב) כתב: 'כל מאן דדבח לטעוות עממיא יתקטל בסייפא ונכסוי יתגמרו'. ותמוה, הלא ידוע שיחיד העובד עבודה זרה דינו בסקילה וממונו ליורשיו. וחלילה לנו לחדש שנכסיו היו אסורין בהנאה כעיר הנידחת.

(צעה"ר ח"ד עמ"י רע"ו)